

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ
ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ:
СИНЕРГІЯ НАУКОВИХ, ОСВІТНІХ
ТА ТЕХНОЛОГІЧНИХ РІШЕНЬ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної
конференції

19 травня 2023 року

У двох томах

Том 1

Видавництво
«Юридика»
2023

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)
Є24

Рекомендовано до друку Вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 3 від 16.06.2023 р.)

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**.

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**.
Матеріали видано в авторській редакції.

Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та
Є24 глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх
та технологічних рішень : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-
практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.) / за загальною редак-
цією С. В. Ківалова. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. –
Т. 1. – 790 с.

ISBN 978-617-8263-39-3

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень». У першому томі збірника містяться наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині в умовах повномасштабного військового вторгнення у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їхньому конституційному вимірі, у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики.

Збірник розраховано на наукових та науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)

ISBN 978-617-8263-37-9 (у 2 т.)
ISBN 978-617-8263-39-3 (т. 1)

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2023

4. Пеца Д. Д. Проблеми універсалізації прав людини в умовах глобалізації: окремі аспекти. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2015. Випуск 31. Том 1. С. 27–29.

Ключові слова: сучасне право, тенденції розвитку сучасного права, універсалізація права, правова система.

Key words: modern law, trends in the development of modern law, universalization of law, legal system.

КРИЖАНОВСЬКИЙ АНАТОЛІЙ ФЕДОРОВИЧ

доктор юридичних наук, професор

САКРАЛЬНІСТЬ СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВИ (ВІД НАРАТИВУ ДО КОНЦЕПТУ)

Феномен держави, як один із проявів надіндивідуальних потужних сил, що протистоять окремішній слабкій людині, на протязі усієї її історії окутувався ореолом величності, надприродності, обожнення, виключності, втаємниченості та ін., а, відтак, отримував різні наративні втілення у релігійних, культурологічних, політологічних і правничих дискурсах. Цьому сприяли і влада та її сателіти, які були надзвичайно зацікавленими у утвердженні саме такого флеру держави (державної влади) у суспільній свідомості. Цей феномен отримав позначення як «сакральність» держави (державної влади), і сягає своїми коріннями епохи виникнення і ствердження держави та супроводжує її в усі періоди історичних трансформацій. При цьому природа і прояви сакральності держави (державної влади) змінювалися у різні історичні періоди, набували різних форм у різних народів і країн, проте сам феномен цього явища так чи інакше виступає фактором, який не тільки супроводжує державу завжди, але й значним чином впливає на життєдіяльність, форми державної влади, її роль і місце у процесах розвитку (прогресу) чи деградації суспільства. То ж цілком природньо, що проблематика сакральності держави (державної влади) привернула увагу мислителів минулого (Платон, Аристотель, А. Блаженний і Ф. Аквінський, Т. Гоббс, Ш. Монтеске, Ж.-Ж. Руссо та ін.), а також великої когорти сучасних зарубіжних і вітчизняних філософів, культурологів і політологів. Виключенням тут залишається юриспруденція, наука про право і державу, на теренах якої дослідження цієї тематики не отримали належного місця. Однією із причин такої ситуації може бути те, що сакральність держави, як і інших явищ, здебільшого пов'язується із релігійно-міфологічною свідомістю, про що свідчать поширені дефініції цього поняття (сакральність від фр. *sacra*, лат. *sacri* – священний, який належить до релігійного культу і ритуалу, обрядовий [1, с. 17], а також з домінуючими історичними, політологічними та культурологічними наративами. У філології лексеми «святий», «священний», «сакральний» досліджуються як категорії

одного структурно-смыслового ряду [2]. Переважно релігійне бачення сакральності, з іншого боку, дало підстави для міркувань щодо послаблення цього феномена у сучасному світі, де релігія та міфологічна свідомість скорочують свій вплив, що також демотивує потенційних дослідників. Може тому позарелігійний наратив сакральності все більш чітко проступає у сучасних дослідженнях. До речі, Е. Дюркгейм, якому належить першість щодо введення цього терміну у філософію, зазначав, що під сакральними речами не слід розуміти тільки істот, які називаються богами. Будь-яка річ може бути сакральною (у тому числі слова і дії) [3, с. 104].

Новітні прочитання феномена сакральності виводять на вихід його змісту за межі міфології і релігії, що не тільки відкриває нові його грані, але й стимулює розвідки у сфері права та держави, тим більше, що прагнення сакралізувати державну владу зберігається і у сучасних умовах, тим більше, що у неї з'явилися надзвичайно потужні і ефективні інструменти формування суспільної думки, масових настроїв щодо своєї виключності, у тому числі і шляхом маніпуляцій суспільною свідомістю. Сакралізація держави та її інститутів широко використовуються як ефективний механізм ствердження і підтримання поширених на політичній мапі авторитарних режимів, що складають величезну загрозу цивілізованому демократичному розвитку сучасного світу і вже призвели до нової хвилі наступу авторитаризму і демократичного відкату [4]. Маніпуляції суспільною свідомістю, що постають у якості технології «панування сакрального над політичною повсякденністю» констатувались навіть російськими авторами (коли це ще уможлилювала обмежена квазіліберальна парадигма) вже напочатку 2000-х років. А те, до яких страшних і масштабних наслідків може вивести зловісна експонента цих практик, ніхто і передбачити не міг до 23 лютого 2023 року. І ця іпостась сакралізації, яка іманентно містить ризики, які мають бути предметом вивчення науки про право і державу, аби запобігти трагедіям народів у майбутньому.

Своєрідною ілюстрацією до цієї проблематики є коронація Карла III 6 травня 2023 року, яка дала поштовх обговоренню у світових ЗМІ питань щодо демократичності монархії, її потенціалу, вад і перспектив та б.і. Діапазон позицій – від «чи може Великобританія скасувати монархію?» до «Король, врятуй планету» [5; 6]. І навіть у США, де (принаймні на папері) відкидається ідея спадкових привілеїв, як зауважив колумніст Юджин Робінсон, американці у той же час люблять стежити за злетами та падіннями британських королівських сімей [5]. То ж цілком справедливою є думка дослідників: процеси глобалізації, що стирають межі культур, залишають для сакрального роль неявної, не завжди визначеної, але стійкої структури, яка може забезпечити єдність соціуму, протистояти руйнуванню його духовних основ. Сакралізація є дієвим культурним механізмом і ефективним способом соціального управління [7, с.180]. То ж, осягнення природи і форм зовнішнього виявлення сакральності сучасної держави здатне додати нових знань про презентацію і сприйняття державної влади, а у результаті – про новітні тенденції у процесах її інституціоналізації і функціонування.

Концептуалізація феномена сакральності, з одного боку відкриває можливість пояснення явищ і процесів у сфері функціонування державної влади, які непідвладні «лінійному» мисленню. З іншого, юриспруденція має опрацювати комплекс питань, які розкривають природу і «функціонал» сакральності державної влади. Для новітнього державознавства концепт сакральності сучасної держави – це можливість пояснити ірраціональні витoki проявів суспільної свідомості і поведінки, розширивши таким чином предметну сферу і методологічний інструментарій науки. Серед питань, які вимагають опрацювання – співвідношення релігійно-міфологічної і «секулярної» сакральності, форми виявлення останньої та потенціал впливу на політико-правову сферу.

Сакральність держави як концепт іманентно містить у собі потенціал взаємодії і впливу на такі характеристики держави, як її імідж, легітимність, стійкість, інституціалізація, а у підсумку – цінність сучасної держави. Також, слід розрізняти сакральність держави (країни), державної влади, її окремих інститутів і складових. Сакральність – це не «формальна», тобто об'єктивована, певним чином закріплена, а фактична риса сучасної держави, яка зафіксована у історичній пам'яті соціуму, культурних кодах і політичних практиках, що відтворюються і розвиваються в рамках конкретної моделі політико-правового режиму. Концептуалізація сакральності сучасної держави на теренах державознавства означатиме як констатацію тих характеристик державної влади, які відображають цей феномен, так і ствердження смислового концептуального ядра наукової категорії, що може бути введена у обіг наук про право та державу, і збагатить їх зміст.

Список використаних джерел:

1. Словник української мови в 11 томах. Т. 9. Київ : Наук. думка, 1970–1980. Т. 9. 1978. 916 с.
2. Мацьків П. Святе – священне – сакральне. URL: <http://kulturamovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine66-67-36.pdf>
3. Дюркгейм Э. Элементарные формы религиозной жизни: тотемическая система в Австралии. Пер. с франц. М., 2018. 432 с.
4. Authoritarians want to spread their methods. Democracies must stand guard. <https://www.washingtonpost.com/opinions/2022/09/23/russia-political-party-funding-influence-campaign>
5. Robinson E., Brewington A. What to expect from the coronation of King Charles III? Our writers answered your questions. URL: <https://www.washingtonpost.com/opinions/2023/05/02/coronation-king-charles/>
6. Goins D. God save the king. King save the planet. URL: <https://www.washingtonpost.com/opinions/2023/05/02/trans-debate-king-charles/>
7. Колінько М. В. Топологічний вимір сакралізації. Вісник Донецького національного університету. Серія: Філософські науки. 2016. № 1. С. 173–183.

Ключові слова: державознавство, сакральність держави, сакральність державної влади, цінність держави.

Key words: science of the state, the sacredness of the state, the sacredness of state power, importance of the state.

ЗМІСТ

Привітальне слово президента Національного університету «Одеська юридична академія» С. В. Ківалова	3
---	---

СЕКЦІЯ 1

ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ ПРАВА ТА ДЕРЖАВИ

Смазнова Ірина Сергіївна Філософія медійних практик	8
Єременко Олександр Михайлович Обґрунтування стратегії ненасильницького спротиву тиранії у творчості Етьєна ля Боссі	12
Воронянський Олександр Володимирович, Моїсеева Наталія Іванівна Проблема верховенства права в контексті політичної конкуренції	15
Сумарокова Людмила Миколаївна Про шляхи вдосконалення сучасних теорій аргументації	18
Капустіна Надія Борисівна «Тролінг» у системі інтернет-комунікації: аналіз явища	22
Шамша Ігор Володимирович Дух і душа людини в сучасних медійних практиках	25
Токар Людмила Вікторівна Вчинок як аргумент	28
Котовська Анастасія Вікторівна Розповсюдження невігластва в епоху тотальної цифровізації	31
Саєнко Лілія Володимирівна Зміна парадигм алхімії	33

СЕКЦІЯ 2

АКТУАЛЬНІ ГРАНІ ЗАГАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ ПРАВА ТА ДЕРЖАВИ

Завальнюк Володимир Васильович Юридична антропологія в міжнародно-правовому вимірі	38
Дудченко Валентина Віталіївна Універсалізація сучасного права	41
Крижановський Анатолій Федорович Сакральність сучасної держави (від наративу до концепту)	44
Мельничук Ольга Степанівна Класичні принципи у методології юриспруденції	47